

13. Чернооченко А. «Фольклорна мудрість гуцулів в оповіданні-легенді Леопольда фон Захера-Мазоха «Опришок Магас» / Антоніна Чернооченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.abc-people.com/data/masoch/tvo3.htm>
14. Штейнбук Ф. Мазох – Єлінек: тілесно-міметична топологія кореляту сексуальності, або Літературно-збочена колізія складної простоти / Фелікс Штейнбук // Слово і час. – 2013. – № 3. – С. 64-72.
15. Kaszyński Stefan K. W cieniu habsburskich krajobrazów. Trzynaścieesejów o literaturze austriackiej / Stefan K. Kaszyński. – Poznań, 2006. – 239 s.
16. Kłańska M. Dalekood Wiednia. Galicja w oczach pisarzy niemieckojęzycznych (1772-1918) / Maria Kłańska. – Kraków : Towarzystwo autorów i wydawców prac naukowych «Uniwersitas». – Kraków, 1991. – 277 s.

Summary. The article investigates geo-cultural, historical and literary context of creativity by Leopold von Sacher-Masoch (late XIX – early XX century.). It is traced the origins of the Austrian writer's aesthetics; outlined the development of the German literature of the late nineteenth century, analyzed multicultural phenomenon of Halycia and the phenomenon of «German-Ukrainian prose.» Such key features as aesthetics of pessimism, metaphysics of will bring a key factor motivating the heroes of L. Sacher-Masoch' works to the philosophical outlook of Arthur Schopenhauer. On the front European scene in the 90's of the nineteenth century German literature was led by the authors' group «Moloda Vienna» in the face of Hugo von Hofmannsthal and Arthur Schnitzler. By contrast creative phenomenon of L. f. Sacher-Masoch matured and developed in the previous stage of Austrian literature (60-80-ies of the XIX century) development. Political, social, and cultural conflicts (mainly between Germany and Austria) and Multicultural mutual influence of the nationalities that were part of the Austro-Hungarian Empire – have been the determining factors in the ideological and aesthetic paradigm of works of L. f. Sacher-Masoch. Literary and artistic context of the works of L. f. Sacher-Masoch was closely associated with the Austrian German literature of the 2nd half of the nineteenth century, which was enriched by multinational foreign cultures that was determined by heterogeneous composition of the population of crown lands. In fact the prose L. f. Sacher-Masoch played the role of mediator between the Western and Eastern Slavic cultural mentality. Galician topography (including related myths and stereotypes) are an important component of German literature. And the creators of the Galician topics in the field of German-language are mainly the authors related to Galicia biographically (L. f. Sacher-Masoch, M. Shperber, K.-E. Frantsoz, J. Roth et al.).

Key words: masochism, Sacher-Masoch, historical, literary, geo-cultural context, German prose, realism, modernism.

Отримано: 16.07.2014 р.

УДК 811.111:821.111-4

Свідер І.А.

КОЛОРАТИВНА ЛЕКСИКА В РОМАНІ ВАЛЬТЕРА СКОТТА «АЙВЕНГО»

У статті розглядаються основні особливості семантики колоративів у романі Вальтера Скотта «Айвенго». Автор підкреслює важливість використання колоративної лексики у тексті роману, яка слугує невід'ємним елементом образності – основним засобом художнього відтворення письменником дійсності, та стверджує, що колоративи тут виконують образно-виражальну функцію, яка сприяє «візуалізації» оповіді.

Ключові слова: колоратив, семантика, лексема, образність, художня реальність.

Колір відіграє важливу роль у становленні та розвитку культури. Вже на ранніх стадіях формування первісного суспільства він був засобом позначення найважливіших галузей людського досвіду, допомагав орієнтуватися в просторі й часі, був ефективним засобом регулювання відносин між людиною та предметним світом. Людина сприймає інформацію про колір на основі свого досвіду, культури та освіченості в умовах життя спільності людей окремої країни.

Поняття про кольори знаходять відображення у словесних одиницях мови – у колоративах (кольороназвах, кольоролексемах, колірних прикметниках). Лінгвістичне осмислення мовної картини кольору базується на виявленні їх словесного багатства і розкритті їхньої внутрішньої форми, пізнанні різних семантичних перетворень та символізації, властивої для певного етносу.

Колоративна лексика часто привертає увагу науковців. Колір у межах діахронічного підходу вивчали С. Кезіна, О. Дзівак, О. Огуй, Ю. Ус, Т. Козак, у синтагматичному аспекті варто виділити дослідження О. Дівіної, ментальність етносу за допомогою колірної лексики досліджували С. Григорук, А. Вежбицька, Г. Яворська, І. Герасименко. Лексико-семантична система мови ставала предметом дослідження у працях Т. Венкель, О. Скляренко, О. Кудрі, С. Кантемір, колір як естетично-значимий компонент художнього тексту розглядали В. Калашник, Н. Слухай, А. Белова. Але до цих пір не існує повного, систематичного і різноаспектного опису колоративів. Як показує аналіз останніх наукових доробок мовознавців, питання кольору та його функціональних характеристик є досить актуальним. З'являються нові праці у галузі теоретичних постулатів колористики, семантики кольороназв (А. Критенко, І. Бабій), параметрів їх функціонування у текстах (Н. Слухай, В. Калашник) та фразеологічних одиницях (О. Васильєва, М. Волошина, М. Літвінова).

Мета нашого дослідження – не тільки описати вербальну експлікацію та семантику колоративів, які слугують невід'ємним елементом образності – основного засобу художнього відтворення письменником дійсності, а й розглянути їх основну функцію у межах художнього тексту роману Вальтера Скотта «Айвенго».

Роман Вальтера Скотта «Айвенго» не випадково слугує об'єктом дослідження, адже, відомо, що предметна деталь яскраво сигніфікує його творчий метод. Письменник схильний до розгалуженого опису предметів матеріальної культури Середньовіччя, які відіграють в його романах активну роль у справі створення образної картини світу. Найбільш своєрідним моментом естетики Скотта здається, на перший погляд, саме «живопис словом», прагнення відтворити в історичній нарації найперше зоровий образ епохи. Сприйняття кольору читачем викликає певні естетичні переживання, які варіюються у силі та значенні. Використання колоративів у цих описах становить мовну основу візуально-кольорової образності, є одним із засобів створення словесного живопису в прозовому тексті, посилює авторський вплив на читача. Колоративи у творчості Вальтера Скотта не були предметом спеціального дослідження, тому саме цей факт і обумовив актуальність теми та науковий інтерес автора до вивчення семантики та функцій колоративів у тексті роману.

Варто зазначити, що серед лінгвістів немає єдиної точки зору щодо того, які саме лексичні одиниці відносити до групи кольоронайменувань (колоративів) (англ. color terms, color naming). Лексико-тематична парадигма їх обширна та різноманітна. До неї входять як лексеми на позначення власне кольору, так і образно-стилістичні одиниці, що позначають асоціативну колірну ознаку [6, 42]. Лексика, що позначає колір, як описовий елемент виступає в прямому значенні, але також може мати і додаткове перенесене значення.

Загалом, вважається, що колоративи – достатньо чітко окреслена в мові група прикметників, які означають кольори. Ця група не замкнута, але прийнято вважати, що вона не має явної тенденції до розширення [5, 224]. На стабільність кольоропозначень впливає ряд факторів як екстралінгвістичних (культурні стереотипи), так і власне мовних, семантичних [4, 115].

В усіх культурах, як стверджує А. Вежбицька [1], особливо важливим є візуальне сприйняття, а також опис того, що ми бачимо, тому поняття «кольору» можемо розглядати в багатьох мовах як самодостатнє семантичне поле. Взагалі можемо виокремити сім основних груп кольорів: червоний, жовтий, зелений, синій, чорний, білий, коричневий; хоча деякі вчені вважають, що в природі існує три основних кольори: червоний, синій, зелений. Але, не забуваємо і про відтінки кольорів, яких існує велика кількість.

Р. Камберова поділяє лексико-семантичне поле кольору за ступенем відносності на три групи: – максимально широку асоціативну зону (білий, жовтий, синій, чорний, червоний); – середню асоціативну зону (блакитний, рожевий, фіолетовий, оранжевий); – мінімальну асоціативну зону (авторські неологізми – срібнолентний, срібнопухкий, білокорий, сизокрилий, жовтогарячий) [3, 302].

Поява психології кольору пов'язана із ім'ям великого німецького поета І. В. Гете та його науковою працею «Вчення про колір», де автор ставить у відповідність певним кольорам характерні для них психологічні стани людини. Гете запропонував свою класифікацію кольорів. Він розділив кольори на «позитивні» – жовтий, червоний, червоно-жовтий (оранжевий) та «негативні» – синій, червоно-синій і синьо-червоний. Перша група кольорів створює бадьорий та енергійний настрій, друга група – неспокійний, депресивний. Зелений колір, на думку Гете, є нейтральним [2].

Колоративи активно використовуються в усіх жанрах літератури як яскравий та багатофункціональний засіб. Колір є важливим компонентом ментального простору письменника, тому аналіз семантики колоративів допомагає розкрити філософську та світоглядну концепцію автора.

У кожного видатного митця своє вміння використовувати назви кольору, своє осмислення цієї проблеми і лише творчий досвід письменника показує, якою мірою вказані аспекти допомагають художньому освоєнню світу. Через прагнення зробити своє мовлення оригінальним та неповторним автор розширює лексико-семантичну сполучуваність слів, створює несподівані кольорові

асоціації, використовує колоративи в переносному метафоричному розумінні, тим самим створюючи конкретно-чуттєві образи, в яких загальновідома риса кольороназви постає в оновлених зв'язках.

Певні трансформації мовних структур із колоративним компонентом можуть бути наслідком змін історичного фону, економічних умов життя, рівня технічного розвитку суспільства, змін предметів матеріальної культури, соціокультурних традицій тощо.

Читаючи роман В. Скотта «Айвенго», можемо простежити, що його колірний діапазон досить широкий. Шляхом суцільної вибірки виділено декілька тематичних груп, які включають об'єкти, які описуються з допомогою колоративів. Це кольоропозначення природних об'єктів, включаючи анімалістичні об'єкти, зброї, деталей одягу та зовнішності персонажів, предметів побуту.

Увесь спектр лексичних одиниць, які відображають кольорову картину автора, утворює колористичний простір його роману. Семантику кольору у романі несуть 288 лексичних одиниць. Колоративи представлені іменниками (4%), дієсловами (3%) та прикметниками (93%). Під час аналізу семантично-структурного складу колоризмів ми розглянули позначення 7 кольорів (white, black, green, red, yellow, blue, brown). Такі кольори як orange та violet не були відображені у тексті роману.

Найчастотнішими виявилися позначення чорного кольору (140 лексем). Чорний колір асоціюється з чимось негативним, песимістичним і позначає поняття, які мають погані властивості, якості, призначення, заслугують на осуд, викликають несхвалення, втілюють у собі зло та ненависть. Недарма І. В. Гете називає його «кольором мороку» [2, 24].

Чорний колір використовується для позначення особи (Black Knight, Black Champion, Negro blackness, black Turks or Moors), підкреслюючи негативні риси характеру та темну сторону персонажів, а в останньому прикладі вказуючи на расову та етнічну приналежність.

Найбільша кількість лексем на позначення чорного кольору використовується В. Скоттом для опису зовнішності людини, деталей одягу та тварин: black locks, long and curly black beard, stiff curled black hair, black-bearded Israelite, piercing black eyes, thick black moustaches, black dresses, loose black mantles, high black plume, gallant black horse, large lean black dog, black boar. Як бачимо, крім прикметника black, автор використовує ряд епітетів curly, thick, loose, gallant, large та ін. з метою виділити яскраву характерну деталь опису. Крім того, саме з колоративом black автор використовує метафоричні порівняння, пов'язанні із зовнішністю та одягом персонажів. Найчастіше Скотт використовує у порівнянні іменник raven (ворон): «His high *black plume* floats abroad over the throng, *like a raven over the field of the slain*» [7, 246]. «Nothing, – said the Jewess; «all about him is *black as the wing of the night raven*» [7, 248]. «He stained his hair and *his whole body entirely as black as jet*, so that nothing was white but his teeth» [7, 504].

На другому місці по частоті вживання стоїть зелений колір (45 лексем). Як показав аналіз, колоративи, які позначають трав'яний покрив та дерева є найпоширенішими і включають прикметник green (зелений) та іменник greenwood (ліс у зеленому вбранні): green boughs, green grass, green leaves, green sward, the finest and most beautiful green turf, green mounds, green-sward alley, green pea-cod. Але є і виключення, наприклад black cypress (чорний кипарис), з яким автор порівнює жіночу фігуру у чорній накидці.

Зелений колір та його відтінки (блідий, кольору морської хвилі) помітний і у описах жіночого одягу та одягу простолюднів: pale sea-green silk (сукня Ровени), green cassocks, green jerkin (одяг пустельника), хоча наявний єдиний приклад зеленого кольору в одязі вельможі: a coronet of green satin (принц Джон). Колоративи із семантикою зеленого кольору зустрічаються і у порівняннях: «They are as like thine own, as one *green pea-cod* is to another» [7, 164], «The *green boughs glittered with all their pearls of dew*» [7, 271].

Білий колір (43 лексеми) застосовується для позначення особливостей ландшафту та природних явищ: whiten distant lands, a twinkling white streak, white moonlight. Також помітні описи тварин: a white dragon, milk-white swan, white horse. Тут Вальтер Скотт використовує відтінок білого кольору – молочно-білий, у лебедя саме такого кольору перетворилася Ребека та три рази облетіла навколо замку Торквільстоун у свідченнях очевидця.

Червоний колір (20 лексем) чітко асоціюється із вогнем, кров'ю та гнівом: red and smoky light, dark red flush, red rays of the sun, fire which occasionally sparkled in his red, red red-hot balls alighting in the water. Дуже влучним, на нашу думку є опис Де Брасі, коли той розпашілий від швидкого темпу скачки, із закривавленими острогами увірвався у замок принца Джона: «It was indeed De Bracy – bloody with spurring, *fiery red with speed*» [7, 295]. Нетерпіння Буа-Гільбера Скотт порівнює із розпеченим залізом: «I have been as if stretched on *red-hot iron* with very impatience» [7, 412].

Варто зазначити, що англійський фразеологізм to catch (take) somebody red-handed із значенням «піймати когось на місці злочину», який включає компонент red-handed (з червоними (у крові) руками) вперше зустрічається саме у романі Вальтера Скотта «Айвенго». Його походження пов'язують із часами Старої Англії, коли згідно «Закону кривавої руки», вважалось, що у випадку зустрічі із людиною з руками у крові, її звинувачують у полюванні на королівського

олена: «I did but tie one fellow, who was *taken redhanded* and in the fact, to the horns of a wild stag, which gored him to death in five minutes, and I had as many arrows shot at me as there were launched against yonder target at Ashby» [7, 205].

Предмети побуту та інтер'єру у романі описуються за допомогою кольоропозначень коричневого, синього та чорного кольору: *brown bowl, brown ale, brown bills, a small bag of blue buckram, a padlock painted blue on the black shield, black vault*. Опис зброї, в основному, містить колоративи чорний та синій (*black and blue armour*), а ось у описі щитів наявні білий, чорний та коричневий кольори (причому, не простий коричневий, а кольору кнура коричневої масті (*of boar's brawn*)). Жовтий колір використовується для опису деталей одягу, які вказували на євреїв: *huge yellow caps, gaiters, of which one was red and the other yellow, turban of yellow silk*.

Отже, під час аналізу структурно-семантичного складу колоративів, був виявлений спектр кольорів, найбільш вживаних у романі із числа 7 основних. Найчастотнішими виявилися чорний, зелений, білий та червоний кольори.

Можна стверджувати, що колоративи у романі Вальтера Скотта «Айвенго» виконують образно-виражальну (описову) функцію, яка сприяє «візуалізації» оповіді та створенню живописної художньої реальності. Для автора характерно використання колоративної лексики як у прямому, так і перенесеному значенні, де аналізовані лексичні одиниці набувають додаткових семантичних відтінків.

Список використаних джерел

1. Вежбицкая А. Обозначения цвета и универсалии зрительного восприятия / А Вежбицкая // Язык. Культура. Познание. – М. : Русские словари, 1996. – С. 231–291.
2. Гете И. В. Учение о цвете. Теория познания / И. В. Гете; [пер. с нем]. – Изд. 3-е. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 200 с
3. Камберова Р. Семантика лексем зі значенням кольору в українських поетів-символістів / Р. Камберова // Вісник Львівського університету : Сер. філологічна. – Вип. 48. – 2009. – С. 300–306.
4. Кудря О. Похідні ад'єктивні одиниці зі вторинним колоративним значенням в українській та англійській мовах : семантичні групи та механізми їх словотворення / О. Кудря // Лінгвістичні студії. – Вип. 18. – 2009. – С. 114–118.
5. Кулько О. И. Колоративы и обозначения цвета в рекламе / О. И. Кулько // Русская и сопоставительная филология : состояние и перспективы. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2004. – С. 224–225.
6. Яворська Г. Мовні концепти кольору (до проблеми категоризації) / Г. Яворська // Мовознавство. – 1998. – № 2–3. – С. 42–50.
7. Scott W. *Ivanhoe* / Walter Scott. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 1998. – 588 p.

Summary. *In the article the main features of the semantics of color terms in the Walter Scott's novel «Ivanhoe» are observed. The author emphasizes the importance of color vocabulary in the text of the novel, which serves as an integral part of the imagery – the main means of artistic reproduction of the reality by the writer, and affirms that color terms perform an image-expressive and descriptive function that contributes to «visualize» the narration.*

The aim of our study is not only to describe the verbal explication and semantics of color terms, but also to indicate their main function within a literary text in the Walter Scott's novel «Ivanhoe».

Color terms are widely used in all genres of literature as a vivid and multifunctional means. Color is an important component of mental space of the writer, that's why semantic analysis of color terms helps to reveal the philosophical and ideological conception of the author.

Every famous artist has his own ability to use the names of colors, his own understanding of this problem and only a creative experience of the writer shows the extent to which specified aspects help to artistically master the world.

Walter Scott's novel «Ivanhoe» was chosen to serve as the object of our investigation not on occasion, since it is well-known that object detail clearly defines the creative method of this author. The writer is inclined to show extensive description of Medieval artefacts, which play an active role in creating imaginative picture of the world in his novels.

While reading the novel «Ivanhoe» of Walter Scott, it is not difficult to notice that its color range is quite wide. By means of continuous sampling several thematic groups that include objects, described by color terms, are identified. These are color names of natural objects, including animalistic ones, weapons, parts of clothing, appearance of the characters and household items.

During the analysis of structural and semantic structure of color terms the spectrum of colors, most commonly used in the novel among seven main colors, was revealed. Black, green, white and red colors were most frequently used in the text of the novel.

Key words: *color term, semantics, lexeme, imagery, artistic reality.*

Отримано: 5.08.2014 р.